

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนของเกษตรกรเกาะบูโหลน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล” มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ได้สามารถแยกเนื้อหาได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร
2. แนวคิดปัจจัยสี่
3. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร

ปัจจุบัน โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในยุคโลกาภิวัตน์ประเทศต่างๆทั่วโลกกำลังพยายามเปลี่ยนแปลงนโยบาย ปฏิรูปหรือปรับเปลี่ยนนโยบายการเกษตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเกษตร เนื่องจากการเกษตรมีบทบาทสำคัญมากในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นแหล่งผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทั้งนี้การเกษตรยังเป็นมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาชนบทและช่วยสร้างสมดุลของสิ่งแวดล้อมอีกด้วย และประเทศไทยมีพื้นฐานเศรษฐกิจที่เติบโตมาจากภาคเกษตรกรรม

ศิลปชัย (2540) การพัฒนาเกษตร หมายถึง การทำให้ผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดผลิตผลสำหรับมนุษย์นั้นเจริญเติบโต เปลี่ยนแปลงและก้าวหน้า เพื่อให้มนุษย์และสัตว์ดำรงชีวิตอยู่ได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาการเกษตรไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้จากบทบาทของเกษตรกรเพียงลำพัง ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะเป็นผู้ทำการเกษตรก็ตาม การเกษตรจะไม่พัฒนาเกินขอบเขตที่ยังชีพได้ ถ้าไม่มีการพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่เหมาะสมประกอบด้วย เพื่อให้ผลิตภาพทางการเกษตรดีขึ้น เกษตรกรแต่ละคนจะต้องอาศัยทรัพยากรจากสาขาอื่นๆ มากขึ้น เพื่อจะสามารถปลูกพืชผลได้ดีขึ้น เกษตรกรจะต้องอาศัยปุ๋ย ซึ่งต้องซื้อจากสาขาอื่นๆ และเพื่อให้พื้นดินมีความชุ่มชื้น เกษตรกรจำเป็นต้องอาศัยระบบชลประทาน และจำเป็นต้องอาศัยเมล็ดพันธุ์พืชที่มีคุณภาพดี ซึ่งได้จากหน่วยงานวิจัย

ในด้านนี้ ต้องควบคุมป้องกันโรคพืชและโรคสัตว์ โดยอาศัยสารเคมีและยา เมื่อเกษตรกรจะต้องขายผลิตผลออกสู่ตลาด ก็ต้องอาศัยบริการด้านอื่นๆ ในสังคม ปัจจัยล้วนแต่จำเป็นต้องการ

พัฒนาการเกษตรทั้งสิ้น ถ้าขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง การพัฒนาการเกษตรจะเกิดขึ้นไม่ได้ ปัจจัยที่จำเป็นเหล่านี้ได้แก่

1. ตลาดสำหรับผลิตผลทางการเกษตร
2. การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี
3. อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในการเกษตร
4. สิ่งจูงใจในการผลิตของเกษตรกร
5. การคมนาคมขนส่ง

ชัยวุฒิ (2542) การพัฒนาการเกษตรนั้น หมายถึง การเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิตได้ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงสูงขึ้น และนำไปสู่มาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นของภาคชนบท มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ เพิ่มขึ้น ขยายโอกาสการจ้างแรงงานนอกการเกษตร (Off-farm Employment) เช่น การผลิตวัสดุการก่อสร้างเฟอร์นิเจอร์ หรือหัตถกรรมขึ้นในระดับหมู่บ้าน มีการแปรรูปอาหารและเพิ่มมูลค่า (Value Added) แก่ผลิตผลทางการเกษตร ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมและบริการในชนบท ตลอดจนระบบตลาด การเงิน การขนส่ง โรงเรียน และสถานีนอนามัยตามมาซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีข้อมูลข่าวสารที่ดี มีการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งเพื่อการกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง

บุญธรรม (2540) อ้างใน ชัชวีร์ (2551) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่ก้าวหน้าไปเรื่อยๆ ดังนั้นการพัฒนาจึงหมายถึง การทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่น การพัฒนาประเทศ หมายถึง การทำให้ประเทศชาติดีขึ้น เจริญขึ้น หรือ เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพที่พึงพอใจ ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรจึงหมายถึง การทำให้ชีวิต จิตใจ องค์กรความรู้และสติปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และนำชีวิต จิตใจ องค์กรความรู้ที่ดีนั้นไปใช้อย่างเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ อากาศ) วัตถุ พืช หรือสัตว์ ให้สิ่งนั้นเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างกลมกลืน พอเหมาะพอดี และเกื้อกูลกันระหว่างคนด้วยกัน และระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปแล้วคำว่า “พัฒนาการเกษตร” ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง การที่เกษตรกรบนเกาะบุโหลนสามารถดำเนินการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์เองได้เพื่อมีอาหารเกษตรในการบริโภคเพียงพอสำหรับครัวเรือนโดยการแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน จาก อบต.ปากน้ำ

จากแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 10 กล่าวไว้ว่าให้มีการปรับโครงสร้างภาคเกษตร ให้ประเทศไทยมีความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก พัฒนาสถาบันเกษตรกร กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และวิสาหกิจชุมชนในการสร้างเครือข่าย

และเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) ระดับชุมชนกับประเทศ ทั้งยังส่งเสริมการทำการเกษตรที่ยั่งยืน อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน มีผลผลิตที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาและมีมูลค่าผลผลิตสูง โดยเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและมีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบยั่งยืนให้มากขึ้น และจัดระบบการใช้ที่ดินการเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิต และควบคุมพื้นที่ชลประทานให้ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการผลิตในภาคเกษตรตลอดไป ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งหมายถึงประเทศที่มีระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลต่ำ ประชากรส่วนใหญ่ยากจน ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเต็มที่ การกระจายรายได้ไม่เสมอภาคและไม่เป็นธรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม ลักษณะเด่นของประเทศกำลังพัฒนา คือ ประชากรมากกว่าร้อยละ 80 จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นรัฐบาลของประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการเกษตร และได้มีการจัดตั้งแผนพัฒนาแห่งชาติ และได้มีการบรรจุการพัฒนาการเกษตรและส่วนที่เกี่ยวข้องไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552)

แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (ปี 2540-2544) ระบุเกี่ยวกับภาคเกษตรว่าสร้างโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตร โดยมุ่งปรับโครงสร้างการเกษตรตามแนวทางเกษตรยั่งยืน ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงทางด้านรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาลิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้มีการนำผลิตผลทางการเกษตรมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม โดยระบบอุตสาหกรรม การเกษตร การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมชนบทและอุตสาหกรรมชุมชนให้เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ การกระจายฐานอุตสาหกรรมและบริการทางการเงิน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552)

แผนพัฒนาฉบับที่ 9 (ปี 2545-2549) เป็นแผนที่ได้รับอันเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งช่วยเหลือและพัฒนาคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตัวเองได้มากขึ้น ขยายการจ้างงานนอกภาคเกษตร

โดยส่งเสริมการฝึกอาชีพที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่และตามศักยภาพให้แก่เกษตรกร และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยเฉพาะพื้นที่นอกเขตชลประทาน(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2552)

แผนพัฒนาฯฉบับที่ 10 (ปี 2550-2554) มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทันเสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรมดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ เช่น สหกรณ์กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ พัฒนาระบบเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการเกษตรหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลาย มีการแปรรูปและการผลิตบนฐานทรัพยากรในชุมชนให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคภายในชุมชน และนำส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน พัฒนาสถาบันเกษตรกร กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และวิสาหกิจชุมชนในการสร้างเครือข่าย และเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)ระดับชุมชนกับประเทศ ส่งเสริมการทำเกษตรที่ยั่งยืน อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน มีผลผลิตที่หลากหลาย จัดระบบการใช้ที่ดินการเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิต และควบคุมพื้นที่ชลประทานให้ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการผลิตในภาคเกษตรตลอดไป(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2552)

แนวคิดปัจจัยสี่

การดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสี่เพื่อการมีชีวิตอันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ในอดีตที่ผ่านมามนุษย์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่เนื่องจากปัจจุบันจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก การอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตย่อมไม่เพียงพอ เกิดปัญหาการขาดปัจจัยสี่ ปัญหาการแก่งแย่งอาหาร ทรัพยากรก็เริ่มร่อยหลอ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องหันเข้าสู่การทำผลิตการเกษตรเพื่อสร้างอาหารให้เพียงพอทั้งจำนวนและความต้องการของมนุษยชาติ

1. อาหาร การเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารที่ใหญ่ที่สุดทั้งผลผลิตโดยพืช หรือสัตว์ โดยทั่วไปความต้องการด้านอาหารที่จำเป็นต่อมนุษย์จะมีอยู่ 5 กลุ่มได้แก่

(1) โปรีตีนนม ไข่ เนื้อสัตว์ต่างๆ ถั่วเมล็ดแข็งและงา เป็นแหล่งโปรตีนที่ดี สามารถนำไปเสริมสร้าง ร่างกายให้เจริญเติบโตและซ่อมแซมเนื้อเยื่อ เสื่อมให้อยู่ในสภาพปกติ

(2) คาร์โบไฮเดรตข้าว แป้ง เผือก มัน น้ำตาล มีสารอาหารคาร์โบไฮเดรตเป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ให้พลังงาน ข้าวกล้องและข้าวซ้อมมือมีใยอาหาร วิตามินและแร่ธาตุ เพื่อให้ร่างกายได้ประโยชน์มากที่สุด ควรกินสลับกับ ผลิตภัณฑ์จากข้าวและธัญพืชอื่น ที่ให้พลังงาน เช่นเดียวกับข้าว ได้แก่ ถั่วเขียว ขนมหิน บะหมี่ วุ้นเส้น หรือแป้งต่างๆ และไม่ควรงินมากเกินไป ความต้องการเพราะอาหารประเภทนี้จะถูกเปลี่ยนและเก็บสะสมไว้ในรูปของไขมันตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ทำให้เกิดโรคอ้วนโดยเฉพาะคาร์โบไฮเดรตที่เป็นสารอาหารที่ให้พลังงาน และโดยส่วนใหญ่คาร์โบไฮเดรตที่เราใช้เป็นอาหารก็ได้มาจากพืช นอกจากนี้พืชบางชนิดยังให้สารโปรตีนอีกด้วย เช่น พืชตระกูลถั่ว รวมถึงผลไม้ที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุและวิตามิน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า และหากมนุษย์บริโภคเฉพาะพืชอย่างเดียวก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นการผลิตพืชเพื่อใช้เป็นอาหารมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต

(3) ไขมัน ไขมันและน้ำมัน จะให้สารอาหารประเภทไขมันมาก จะให้พลังงานแก่ร่างกาย ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตร่างกายจะสะสมพลังงานที่ได้ไว้ได้ผิวหนังตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น บริเวณสะโพก ต้นขา เป็นต้น ไขมันที่สะสมไว้เหล่านี้จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย และให้พลังงานที่สะสมไว้ใช้ในเวลาที่จำเป็นระยะยาว อาหารที่สำคัญ ได้แก่ ไขมันจากสัตว์ เช่น น้ำมันหมู รวมทั้งไขมันที่แทรกอยู่ในเนื้อสัตว์ต่างๆ ด้วย และไขมันที่ได้จากพืช เช่น กะทิ น้ำมันรำ น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันปาล์ม เป็นต้น

(4) แร่ธาตุอาหารหมู่นี้จะให้วิตามินและเกลือแร่แก่ร่างกายช่วยเสริมสร้างทำให้ร่างกายแข็งแรงมีแรงต้านทานเชื้อโรคและช่วยให้อวัยวะต่างๆ ทำงานได้อย่างเป็นปกติ อาหารที่สำคัญของหมู่ก็คือผักต่างๆ เช่น ตำลึง ผักบุ้ง ผักกาดและผักใบเขียวอื่นๆ นอกจากนั้นยังรวมถึงพืชผักอื่นๆ เช่น มะเขือ ฟักทอง ถั่วฝักยาว เป็นต้น นอกจากนั้นอาหารหมู่นี้จะมีกากอาหารที่ถูกขับถ่ายออกมาเป็นอุจจาระทำให้ลำไส้ทำงานเป็นปกติ

(5) วิตามิน ผลไม้ต่างๆ จะให้วิตามินและเกลือแร่ ช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง มีแรงต้านทานโรคและมีกากอาหารช่วยทำให้การขับถ่ายของลำไส้เป็นปกติ อาหารที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ต่างๆ เช่น ถั่วฝักยาว มะละกอ ส้ม มังคุด ลำไย เป็นต้น

2. ที่อยู่อาศัย การสร้างที่อยู่อาศัยในอดีตล้วนแล้วแต่ใช้ไม้ในการก่อสร้าง ทั้งยังใช้ประโยชน์จากพืชเพื่อมุงหลังคา พืชเป็นวัตถุดิบในการสร้างที่อยู่อาศัยให้แก่มนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น บ้านที่อยู่อาศัย และ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ อาจทำพื้นบ้านและฝาเรือนจากไม้ไผ่ ใบมะพร้าว ใบหมาก ใบตาล มุงหลังคาโดยใช้ใบไม้ ใบหญ้าเช่น ใบสัก ใบตาล ใบจากหญ้าคา หญ้าแฝก เป็นต้น

3. เครื่องนุ่งห่ม มนุษย์จำเป็นต้องใส่เครื่องนุ่งห่ม เพื่อป้องกันอากาศที่หนาว หรือ เพื่อป้องกันร่างกายจากสิ่งต่างๆ การผลิตเครื่องนุ่งห่มนั้น วัตถุดิบมาจากการเกษตร ทั้งจากพืช เช่น ปอ

นุ่น ฝ้าย หรือมาจากสัตว์ เช่น หนังสัตว์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเกษตรเป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม

4. ยารักษาโรค จัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ วิถีชีวิตของคนไทยมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ยาสมุนไพรในการรักษามาแต่โบราณ มีการปลูกพืชสมุนไพรเช่น จิงขมิ้น รางจืด ฟ้าทะลายโจร กระเพรา ตะไคร้ กระจ่าง โหระพา มะกรูด กระเทียม มะแว้งเครือ ชุมเห็ดเทศ สะเดา ไพล จี่เหล็ก ชะพลู และทำนาเองในแต่ละครัวเรือน และยังมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอีกด้วย

หากกล่าวโดยสรุปแล้วการเกษตร คือ แหล่งปัจจัยที่สำคัญของมวลมนุษยชาติทั่วโลก มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยพืชไม้โดยตรงก็ทางอ้อม เพื่อใช้เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ดังนั้น ทรัพยากรพันธุ์พืชจึงมีความสำคัญอย่างมาก ทั้งด้านเกษตรกรรม ป่าไม้ อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าที่ใดมีความหลากหลายทางทรัพยากรพันธุ์พืชมากก็จะมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์มากเช่นกัน

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังทรงย้ำถึงแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2543) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัวยุค ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สมัยก่อน เกษตรกรจะทำการผลิตเพื่อการบริโภค โดยอาศัยธรรมชาติตามสภาพแวดล้อม มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดคละกัน ทั้งพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพรพืชใช้สอย ในลักษณะของสวนผสม พืชเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยา ซึ่งกันและกันมีความต้องการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม กับการเจริญเติบโตแตกต่างกันไป เกี่ยวกับแสงแดด อุณหภูมิความชื้น ดิน เป็นต้น เช่นพืชทรงพุ่มขนาดเล็กต้องการแสงน้อย อยู่ใต้พืชที่ทรงพุ่มใหญ่ การทำลายของโรคแมลงที่เกิดขึ้น ก็จะเป็นการควบคุมพืชบางชนิดให้มีปริมาณเหมาะสมในระบบนิเวศของพืชพืชที่ขึ้นปะปนหรือคละกัน มีคุณสมบัติช่วยยับยั้งการระบาดของโรคแมลงพืชชนิดอื่นได้ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต่อมามีการพัฒนาเป็นเกษตรเพื่อบริโภคและจำหน่ายจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศ มุ่งเพิ่มรายได้จึงทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกมากขึ้นต้นทุนการผลิตสูง ประกอบกับเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ต้องหันกลับมาทำการเกษตรเพื่อบริโภคและจำหน่ายในลักษณะทางเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้ง

เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะขยายความได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย ให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ความสบายและพอเพียงกับตนเองสำหรับการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร , 2543)

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป
2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

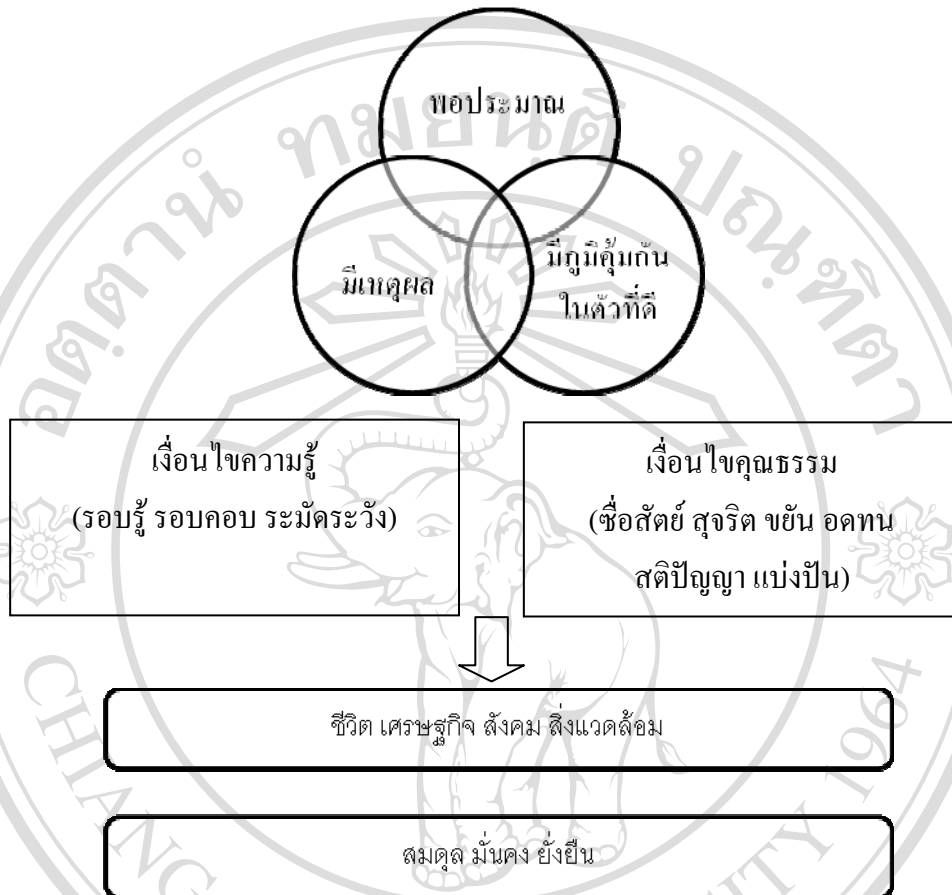
เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเอง ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิตจะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้ความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้

ใช้แรงงานในครอบครัว ทำงานอย่างเต็มที่ ลดต้นทุนในการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การดำเนินชีวิตในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการประกอบอาชีพ ตามทรัพยากร ที่มีอยู่โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เกิดความพอเพียง ในลักษณะพออยู่พอกินก่อให้เกิดความสุขความสบายภายในครอบครัว หากเหลือจากการดำรงชีพสามารถนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ และเก็บออมเป็นเงินทุนสำรองต่อไป เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะขยายความได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบายและพอเพียงกับตนเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ทางสายกลาง

ภาพ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : รงค์ ประพันธ์พงศ์ (2550).

จากพระบรมราโชวาทปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมเกษตร , 2543)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องไปเป็นอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขความรู้ ประกอบไปด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 (2540-2544) และต่อเนื่องไปยังแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ซึ่งเน้นการพัฒนาตามปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่เน้นความมีเหตุผล มีความพอดีพอประมาณ และสร้างภูมิคุ้มกันตนเองได้ในยามเกิดวิกฤติ โดยจะเป็นการสร้างเศรษฐกิจเติบโตอย่างมั่นคงตามขั้นตอน จากระดับเล็กที่สุดคือครัวเรือน ไปยังกลุ่มและชุมชน จนกระทั่งถึงระดับประเทศโดยรวมในที่สุด แนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน จึงได้รับการบรรจุเข้าเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ เป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน เพื่อสร้างความมั่นคงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองแก่เกษตรกรตลอดจนชุมชนในชนบท และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการลดผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่ประเทศต้องประสบมาตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2540 ทำให้ภาคการเกษตรได้กลายมาเป็นความหวังของแรงงานส่วนเกินจากภาคเมืองและภาคอุตสาหกรรม ทั้งในแง่การเป็นฐานที่ตั้งแห่งการอยู่อาศัยดำรงชีวิต และการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ (ธันวา, 2543) ปัจจัยทางสังคม ที่นับว่ามีความสำคัญในการสร้างกระบวนการพัฒนาการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกได้เป็น 2 ด้านหลัก คือ ปัจจัยจากภาคเกษตรกร และปัจจัยจากภาครัฐ

ปัจจัยด้านเกษตรกรที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้น ในท่ามกลางกระบวนการพัฒนาการเกษตร คือ การพัฒนาระบบกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายของเกษตรกร หากพิจารณาว่า เกษตรกรเป้าหมายของการเกษตร เป็นเกษตรกรรายย่อยที่ยากจนเป็นหลักแล้ว การหาทางส่งเสริมการเกษตรผ่านกระบวนการกลุ่ม นับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อย จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาและส่งเสริม โดยระบบกลุ่มจะนำมาสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรเอง การสร้างแรงบันดาลใจแก่กันและกัน ตลอดจนสามารถพัฒนาเป็นองค์กรและเครือข่าย ที่สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งและการดำเนินกิจกรรมที่กว้างขวางออกไปได้อีกด้วย

ปัจจัยด้านรัฐที่น่าจะมีความสำคัญเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาการเกษตร ก็คือทัศนคติของรัฐที่มีต่อเกษตรกร นั่นเอง รัฐ ในฐานะองค์กรที่คอยสนับสนุนและสร้างเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้แก่เกษตรกร จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองเสียก่อนเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะทัศนคติที่ควรจะเกิดขึ้นอย่างหนักแน่นคือ ทัศนคติที่ว่า รัฐไม่ใช่ “ผู้สั่งการ” ให้เกษตรกรดำเนินการเหมือนที่

ผ่านมาในอดีต แต่เป็น “ผู้หนุนเสริม” ให้เกษตรกรได้กระทำในสิ่งที่เกษตรกรต้องการและมีความเป็นไปได้ โดยนัยนี้ รัฐจึงไม่ใช่ที่มาขององค์ความรู้ทั้งหมด แต่รัฐและเกษตรกรต่างต้องเรียนรู้จากกันและกัน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ในขณะที่เดียวกัน เกษตรกรจะไม่ใช่ผู้ถูกศึกษาวิจัยด้านการเกษตรแบบยั่งยืนอีกต่อไป แต่เป็นผู้ร่วมศึกษาวิจัยเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สำคัญก็คือ เกษตรกรนั่นเองที่จะเป็นผู้ที่จะสรุปเป็นคนสุดท้าย ถึงความยั่งยืนของการเกษตรของตนเองที่จะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ ปัจจัยจากภาครัฐอีกประการหนึ่งที่น่าจะมีความจำเป็นเร่งด่วน ก็คือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ภาครัฐเอง ที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่วิทยากรเชิงกระบวนการ ในการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกร ตลอดจนในการจัดเวทีสร้างกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย เพื่อการช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกร อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน จิตความสามารถของเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านนี้ยังอ่อนอยู่มาก จำเป็นที่รัฐจะต้องรีบพัฒนาขึ้นมารองรับแนวทางการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน และจะยิ่งมีมากขึ้นในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมเป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า “Extension” ซึ่งมีความหมายว่า ต่อ เสริม แผ่ขยาย คำว่า “Extension” นี้ก่อนที่จะนำมาแปลเป็นการส่งเสริมในปัจจุบัน มีความในทางวิชาการที่กำเนิดมาจากการเรียนการสอนระบบหนึ่งในระดับมหาวิทยาลัย ในลักษณะของกิจกรรมนักศึกษา นอกวิทยาลัย โดยมีอาจารย์มหาวิทยาลัยนั้นๆ ซึ่งเดินทางไปกลับระหว่างบ้านพักกับมหาวิทยาลัย ได้สังเกตเห็นปัญหาของประชาชนตามเส้นทางที่ผ่าน จึงได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งออกไปพบปะให้คำปรึกษา ข้อคิดและสอนตามที่ต้องการ ขอความช่วยเหลือในขอบเขตที่สามารถช่วยได้ บางกรณีก็ร่วมมือกับนักศึกษา โดยขอให้นักศึกษาออกไปสำรวจหาข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงความรู้สึกและความต้องการความช่วยเหลือหรือใคร่เรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาตนเอง บรรดาวิชาที่อาจารย์ออกไปสอนตามความต้องการของประชาชน มีตั้งแต่การสอนหนังสือ พิมพ์ดีด กิจการบ้านเรือน และอื่นๆ ตามความสนใจของกลุ่มที่สนใจจะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เริ่มขึ้นที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) ในประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1873 (พ.ศ. 2416) และมหาวิทยาลัยเป็นผู้บัญญัติศัพท์ “Extension” ตามความหมายของกิจกรรมศึกษาประเภทนี้ ต่อมามีการแพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับและจัดตั้งขึ้นมาเป็นสาขาวิชาหรือคณะ อีกมากมายในหลายมหาวิทยาลัยในหลายประเทศ ซึ่งมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น Off-campus

Education หรือการศึกษานอกมหาวิทยาลัยหรือนอกวิทยาเขต และ “Extension Education” ในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเริ่มตั้งเป็นโครงการส่งเสริมเมื่อ ค.ศ.1892 (พ.ศ.2435) ที่มหาวิทยาลัยชิคาโกโดยชาวอังกฤษที่เคยเป็นอาจารย์สอนในโครงการศึกษานอกมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์มาก่อน เป็นผู้ริเริ่มนำการศึกษานอกระบบนี้ออกเผยแพร่ควบคู่ไปกับโครงการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult education) ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่แล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาและก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกันไปจนในที่สุดได้กำหนดหลักสูตรเป็นสาขาวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยของรัฐเรียกว่า “Extension education” (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552)

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการศึกษานอกระบบหรือการศึกษานอก เป็นการศึกษาที่แตกต่างจากระบบการศึกษาในระบบ หรือการศึกษาในโรงเรียน เนื่องจากผู้เรียน หมายถึง เกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร และยุวเกษตรกร ตลอดจนบุคคลที่สนใจด้านเกษตร ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งวัย ประสบการณ์ และระดับการศึกษา สถานที่ทำการสอนอาจเป็นวัด ศาลาประชาคม บ้านเกษตรกร หรือตามเรือสวนไร่นา ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการเรียนการสอนและที่สำคัญ วิชาที่จัดการเรียนการสอนถูกกำหนดขึ้นมาจากสภาพท้องถิ่น มุ่งเน้นที่จะแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของเกษตรกรเป็นสำคัญ (วราภา คุณาพร)

วรทัศน์ (2546) ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรโดยสรุปคือ การระดมทุนในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในชนบท รวมทั้งวิถีชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการให้บริการแก่ประชาชนด้านการเกษตร โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เขาได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

วัลลภ พรหมทอง (2541) กล่าวว่า การส่งเสริมเกษตรกรคือกระบวนการศึกษานอกโรงเรียนรวมทั้งการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตรแก่เกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตัวเอง (Learning by doing) เพื่อให้ได้ผลผลิตและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ตามหลักของการพัฒนาชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาการเกษตรในเขตการพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ โครงการตามนโยบายเร่งด่วนที่ใช้งบประมาณจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ดำเนินการสร้างกลุ่ม

เครือข่ายในการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองเน้นให้เกษตรกรประกอบอาชีพและดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยการแนะนำและฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรการจัดทำบัญชีรับจ่ายในครัวเรือนเกษตร ตลอดจนพัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการจัดการทางการเงินการบัญชีแก่ชุมชนและสถาบันเกษตรกร และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการเนื่องจากพื้นที่ในการดำเนินงานยังมีความเสี่ยงทำให้การรวมกลุ่มจึงล่าช้า

2. การพัฒนาและฟื้นฟูอาชีพภาคเกษตรให้สอดคล้องกับศักยภาพและพื้นที่ ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพแหล่งผลิตการเกษตรที่มีอยู่เดิมและส่งเสริมให้เกิดขึ้นใหม่ เช่น ปลูกทดแทนและดูแลสวนยางพารา ก่อสร้างตลาดกลางยางพารา ปรับปรุงพื้นที่นาร้างเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ก่อสร้างโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน พื้นฟูนาร้าง อบรมเกษตรกรเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตลอมกอก อบรมและให้ความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อ แพะ ไก่เนื้อ และฟื้นฟูอาชีพประมงชายฝั่ง รวมทั้งพัฒนาคุณภาพสินค้าประมง เป็นต้น โดยเพิ่มแหล่งรวบรวมสินค้าเกษตรในชุมชน เชื่อมโยงผลผลิตการเกษตรกับโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตร

3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยปรับปรุงคุณภาพดินส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร พื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดินก่อสร้างแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำ ระบบชลประทานจัดหาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

4. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรให้เข้มแข็ง ดำเนินการสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยปรับรูปแบบการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรแบบมวลชน ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ สร้างผู้ช่วยในการปฏิบัติ งานในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ ยุวเกษตรกร หมออดินอาสา ยุวหมออดิน เกษตรกรคลื่นลูกใหม่ อาสาปฏิรูปที่ดิน ให้สามารถเชื่อมโยงกับประชาชนชาวบ้านหรือผู้นำในท้องถิ่นได้ทุกตำบล สร้างแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรในชุมชน

การดำเนินงานโครงการตามนโยบายเร่งด่วนที่ใช้งบ ๒๐๐.๐๐๐ บาท. เช่น โครงการนำร่องส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่เนื้อครบวงจร, โครงการฟื้นฟูพื้นที่นาร้าง เป็นต้น

นโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล

ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

1 สนับสนุนส่งเสริมการชลประทาน ระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค-บริโภค โดยผันน้ำจากคลองละงูและแหล่งน้ำอื่นสู่ตำบลขอนแก่น ตำบลทุ่งบุหลัง ตำบลแหลมสน ตำบลละงู และตำบลสาทร

2 สนับสนุนและบริการเครื่องจักรจัดการเพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ

แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542)

1. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
2. คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
4. ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
7. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตร

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูลก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2540 มีพื้นที่การรับผิดชอบ 40.46 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรชายทั้งหมด 4,598 คน ประชากรหญิง 4,535 คน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่รวม 32,188.75 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ผลการพัฒนาตามข้อมูล กชช.2ค หมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับหมู่บ้านก้าวหน้า อาชีพหลักของประชากรคือ การทำนา ทำสวน และรับจ้าง

สำหรับโครงการพัฒนาตามแผนพัฒนาสามปีของ อบต.ปากน้ำ (พ.ศ. 2551-2553) ที่เกี่ยวกับอาชีพการเกษตรที่ลงไปสู่เกาะบูโหลน ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล ได้แก่

โครงการจัดฝึกอบรมอาชีพด้านการเกษตร

โครงการสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ

โครงการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต

โครงการสนับสนุนการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้

โครงการส่งเสริมการจัดทำปุ๋ยชีวภาพ

โครงการชุดสระกักเก็บน้ำภายในหมู่บ้าน
 โครงการจัดหาภาชนะกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ช่วงฤดูแล้ง
 สำหรับโครงการที่ได้มีการดำเนินงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้แก่ โครงการชุดสระกักเก็บน้ำ
 ภายในหมู่บ้าน และโครงการจัดหาภาชนะกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรรณี (2545) ได้ศึกษาหาความต้องการของเกษตรกรในด้านการพัฒนาการเกษตรของ
 เกษตรกรเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันผีเสื้อ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่
 มีความต้องการจะให้องค์การบริหารส่วนตำบลทั้งด้านปัจจัยการผลิต ปัจจัยด้านการตลาด การ
 ใช้เทคโนโลยีการเกษตร และด้านการฝึกอบรมการดำเนินงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เทคนิค วิธีการ
 ประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่เกษตรกร เพื่อพัฒนาปริมาณและคุณภาพสินค้าทางการเกษตร ตลอดจน
 การเพิ่มมูลค่าสินค้าให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

สิริรัตน์ (2545) ได้ศึกษาการนำแผนพัฒนาการเกษตรไปใช้ในการดำเนินงานขององค์การ
 บริหารส่วนตำบลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของ
 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมในการนำแผนไปใช้ในการดำเนินงานด้าน
 การพัฒนาการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมมาก ส่วนความคิดเห็น
 ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านการนำแผนไปใช้ในการพัฒนาการเกษตร มีแนวโน้มใน
 การเก็บด้วยมากเช่นกัน

เอกวิทย์ (2543) ได้ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตร
 และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อ
 การพัฒนาการเกษตรรวมถึงปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาการ
 เกษตร

วสันต์ (2540) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และ
 คณะกรรมการบริหารส่วนตำบล มีกิจกรรมจะต้องกระทำที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรดังนี้ ในการหา
 ข้อมูลด้านการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบล จำเป็นจะต้องทำกิจกรรมด้านการหาข้อมูล
 การเกษตร ได้แก่ สำรวจข้อมูลด้านสถิติด้านการเกษตร สำรวจปัญหาความต้องการของเกษตรกร
 สำรวจข้อมูลการระบาดของศัตรูพืช สำรวจข้อมูลผู้ประสบภัยธรรมชาติด้านการเกษตร สำรวจ
 ข้อมูลความต้องการความรู้ของเกษตรกรด้านการเกษตร และสำรวจโครงการด้านการเกษตรของ
 หน่วยงานราชการต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้้องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องจัดทำโครงการ
 กิจกรรมด้านการทำโครงการ ได้แก่ นำข้อมูลการเกษตรเข้าที่ประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการ

หมู่บ้านและคณะกรรมการการบริหาร นำข้อมูลการเกษตรมาจัดลำดับปัญหาความต้องการเร่งด่วน ร่วมพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา จัดทำแผนพัฒนาตำบลและจัดทำโครงการการเกษตรเพื่อนำเข้าสู่การจัดทำข้อบังคับงบประมาณ เป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบลต้องกำกับดูแล โครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ ตรวจสอบโครงการเกษตรจากงบประมาณที่ได้จากองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานต่างๆ ติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร สอบถามความสำเร็จโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ ทำกิจกรรมด้านการประสานหน่วยงานราชการต่างๆ ได้แก่ ประสานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรเพื่อบรรยายความรู้ ประสานงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ ประสานงานเจ้าหน้าที่การเกษตรเพื่อช่วยเหลือป้องกันกำจัดศัตรูพืช ประสานงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ประสานงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรเพื่อหาแหล่งทุน และตลาด ตลอดจนปัจจัยการผลิต เป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบล ทำกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อเกษตรกร เช่น การจัดประชุมชี้แจงโครงการเกษตร เขียนข่าวการเกษตรผ่านหอกระจายข่าว นำข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวประชุมชี้แจงข้อมูลด้านเกษตร เป็นต้น

พงษ์ธร (2551) พบว่า การได้รับการติดต่อและแนะนำเกี่ยวกับการเกษตรจากเจ้าหน้าที่วิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตร รายได้จากอาชีพหลักและการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมีความสัมพันธ์กับบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 และพบว่า ปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดงบประมาณในการพัฒนาและสนับสนุนการเกษตร และเกษตรกรส่วนใหญ่ในตำบลมีความยากจน มีปัญหาหนี้สิน สาเหตุมาจากการขาดความรู้ด้านการจัดการทางด้านการเกษตรและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางรายขาดความรู้ด้านการเกษตร ด้านข้อเสนอแนะพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาทางด้านการเกษตรให้มากขึ้น และควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการเกษตรให้มากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มี ตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังนี้

